

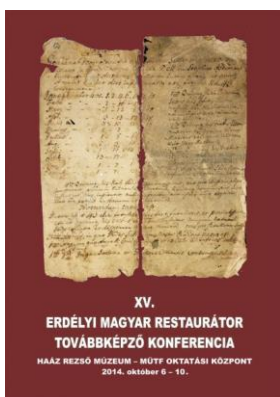
ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

22. évfolyam - 6. szám

2014. december hó

A TARTALOMBÓL

**Restaurálás, oktatás, értékmegőrzés
Székelyudvarhely**

**ICAHM Konferencia 2014 - Jishou
Beszámoló**

**Beszámoló
az ICOMOS 18. Közgyűléséről
Firenze**

Búcsúzunk...

Fábián Sándorné – Jutka (1939-2014)

ERDÉLYI MAGYAR RESTAURÁTOR TOVÁBBKÉPZŐ KONFERENCIÁK
2014. október 6 – 10 - Székelyudvarhely

Restaurálás, oktatás, értékmegőrzés

Idén tizenötödik alkalommal került megrendezésre Székelyudvarhelyen a mindmáig egyetlen magyar nyelvű, restaurálással foglalkozó továbbképző konferencia Erdélyben, és egész Románia területén. A Magyar Képzőművészeti Egyetem fa-bútor restaurátor hallgatóinak a Csíki Székely Múzeumban, majd a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumban végzett restaurálási munkái során merült fel az igény a magyarországi oktatási tapasztalatok átadására, mivel ekkor Romániában még nem volt egyetemi tárgyrestaurátor képzés. Az első "magyar-magyar" restaurátor találkozót Lukács Mária, a gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum akkori igazgatója szervezte, majd 2000-ben Kovács Petronella, az MKE Iparművészeti Restaurátor Szakirány vezetője, c. egyetemi tanár, és Károlyi Zita, a Haáz Rezső Múzeum restaurátora hívta életre az Erdélyi Magyar Restaurátorok Továbbképző Konferenciáját. A 2000. évi rendezvény előadói a Magyar Képzőművészeti Egyetem Iparművészeti Restaurátor Szakirányának tanárai valamint tanítványaik, az ugyanazon az egyetemen végzett erdélyi kollegák voltak. A szakmai rendezvénynek a kezdetektől fogva a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum a házigazdája. Az első kollokvium óta ugyanaz a szándék, párbeszéd kialakítása, a megszerzett tudás átadása közös kultúránk tárgyi emlékeinek minél hitelesebb megőrzésére, megteremtve a lehetőséget a Romániában élő magyar restaurátoroknak a szakmai kifejezések anyanyelvi elsajátítására. A restaurálás elméleti és gyakorlati kérdéseire hosszú idő alatt bonyolult szakmai nyelvezet alakult ki, mely szakterületenként is rendkívül változatos szókinccsel rendelkezik. Felgyorsult világunkban nap mint nap újabb anyagok és eljárások kapnak teret, eddig nem használt kifejezések látnak napvilágot. Még anyanyelven is időbe telik, amíg az új fogalmak beépülnek a szakmai tudástárba.

A kezdetekben az anyaországi egyetem tanárai, valamint nagy szakmai tapasztalattal rendelkező restaurátorok tartottak előadásokat és számoltak be restaurálási munkáikról és az oktatás területén szerzett újabb hazai és nemzetközi tapasztalataikról. Az előadók számos esetben előbb tartottak beszámolót egy-egy nevezetes műtárgy restaurálásáról vagy új módszerek sikeres gyakorlati alkalmazásáról Székelyudvarhelyen, mint Budapesten. A magyarországi restaurátoroknak ugyanakkor nagyon nagy tanulási, tapasztalatszerzési lehetőséget jelentett, hogy a továbbképzésekhez kapcsolódó tanulmányutakon számos erdélyi és partiumi műemléket, köztük elnéptelenedett településeken lévő, egykor gazdagon díszített románkori és gótikus templombelsőket, historikus középületeket és a népi építészet jellegzetes, szinte érintetlen emlékeit ismerhették meg.

Idővel az erdélyi restaurátorok is az előadók sorába léptek, ismertették a helyi problémákat és feladatokat, valamint beszámoltak a műemlékek, elsősorban templomok falképeinek, kőfaragványainak és berendezéseinek - festett kazettás fa mennyezetek, szószékek, stallumok feltárásáról, restaurálásáról, védelméről, a könyvtári-levéltári gyűjtemények, valamint az elnéptelenedő egyházközségek írott-nyomtatott dokumentumainak megmentéséért tett lépésekről. A találkozók minden évben nagyon termékenynek bizonyultak. Lehetőség nyílt a szűkebb és tágabb szakterületeket érintő időszerű feladatok megvitatására, a felmerülő problémák megoldására. E beszélgetések során már az első konferencián igény jelentkezett az elhangzott előadások megjelentetésére. Így született meg az Isis Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek, az azóta évente a Nemzeti Kulturális Alap, az MKE támogatásával megjelenő kiadvány, ami az Országos Széchényi Könyvtár elektronikus periodikák honlapján is elérhető. A kötetek szerkesztését, lektorálását a Magyar Nemzeti Múzeum Restaurátor és Restaurátorképző Központjának munkatársai végzik, a román fordítások az erdélyi restaurátorok munkái, akiknek a román kollégák szívesen segítenek ebben. A konferencia a kezdetektől fogva a román felsőoktatási szakemberek között is ismertté vált, először hallgatókként, majd előadókként is bekapcsolódtak a továbbképzés programjaiba. Románia évről-évre egyre jobban felzárkózott a restaurátorképzésben. A nagy múlttal rendelkező bukaresti, és az újabban Iasiban folyó festőrestaurátor képzés mellett Nagyszébenben a Lucian Blaga egyetem és az Astra Múzeum együttműködésében megindult a tárgyrestaurátorok egyetemen történő képzése.

A kezdetekben román és angol összefoglalókkal megjelenő Isis, a román kollégák körében is nagyarányú érdeklődést váltott ki, mivel Romániában nincs rendszeresen megjelenő román nyelvű restaurátor kiadvány. Így az Isis hetedik számától kezdve a tanulmányok teljes terjedelemben román nyelven is közlésre kerülnek. A konferenciákon kötött ismeretségeknek köszönhetően került sor az

MKE szervezésében, Kovács Petronella vezetésével, magyarországi, romániai, finn és német restaurátor hallgatók Erasmus intenzív programjára, melynek során szász festett bútorokat konzerváltak a nagyszebeni Astra Múzeumban. Hasonlóképpen, a hildesheimi egyetem és az MKE együttműködésének keretében indult meg a hégeni templom padlásán őrzött ácsolt ládák konzerválásának programja. Szerencsés egybeesés, hogy az MKE restaurátor hallgatóinak lehetőségük nyílt a Székelyudvarhely határában feltárt régészeti lelőhelyekről, a bronzkori népek és vizigótok kultúrájából előkerült kerámia tárgyak restaurálására, melyeket az érdeklődők a múzeum kiállításán tekinthettek meg 2010-ben. Az MKE hallgatói által restaurált műtárgyak ezt megelőzően is rendszeresen bemutatásra kerültek a HR múzeum néprajzi, céhtörténeti és régészeti kiállításain. A múzeum a továbbképzéshez kapcsolódva évente rendez kiállításokat. Idén a székelyföldi szász orgonák restaurálásáról kaphattak hírt a konferencia résztvevői.

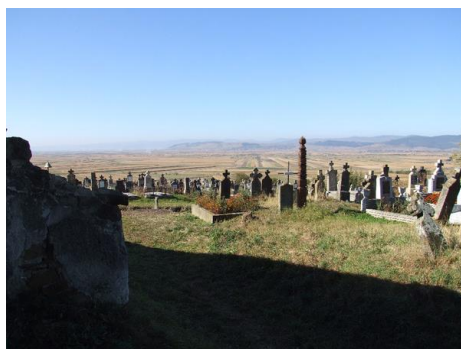
A gelsecei Szent Imre templom karzati orgonája a festett kazettás famennyezettel

Ezzel egyidőben a Városi Könyvtárban a Magyar Képzőművészeti Egyetem Iparművészeti Restaurátor Szakirányán 2011 és 2014-ben végzett hallgatók diplomamunkáiból a Magyar Nemzeti Múzeumban évente megrendezésre kerülő, *Megmentett Műkincsek* című kiállítás anyagából láthattak válogatást az érdeklődők. A továbbképzés máig fontos része épített örökségünk minél alaposabb, átfogó megismertetése. A háromnapos konferenciákat és a hozzájuk kapcsolódó kiállítás megnyitó programokat több napig tartó tanulmányút követi minden évben, melynek keretében idén Háromszék műemlékeit tekintették meg a résztvevők.

Kilyén

Középkori falképek a kilyéni unitárius templomból: A szív felajánlása - a kun szokatlan gesztusa a Szent László legenda falképciklusában

Lemhény

A lemhényi Szent Mihály templom temetőjéről a régi sírkövekkel

Sepsikőrös

A sepsikőrösi templom festett, bélietes ablak-nyílása.

A képzőművészeti restaurátorok kissé később csatlakoztak az udvarhelyi programhoz. Az utóbbi években elhangzott több előadás az MKE festmény- és szobrász-restaurátor oktatói részéről. Többek között Bóna István docens és tanítványai, valamint doktorandusz hallgatója, egy mozaik-restaurátor kolléganő is tartott előadásokat, melyek együttesen jól tükrözték az átadott tudás beépülését és a restaurálás ezen műfajában történő változásokat. Történtek kísérletek az oktatás területén és a gyakorlati módon történő együttműködés kiterjesztésére is. A legjelentősebb talán a 2006. évben, a nagyszebeni evangélikus templomban megszervezett közös román-magyar szakmai gyakorlat volt, melynek során három egyetem hallgatói a Haupt epitáfiumot restaurálták. Remélhetően hasonló

sikeres kezdeményezések teret kaphatnak a hallgatók rendes nyári szakmai gyakorlatának keretében a jövőben is. Pozitív előrelépésként értékelhető, hogy az elmúlt években több erdélyi hallgató is tanulhatott az egyetem képző- és iparművészeti szakirányán egy-két szemeszert. Ők főleg a vászonkép és az iparművészeti tárgyak restaurálását tanulmányozták, mert a romániai képzésben ez többnyire hiányzik. Ma már ezek a volt hallgatók is előadói a konferenciáknak. Az együttműködés örvendetes módon tovább folytatódik és más területekre is kiterjed. 2014-ben Kriston László tartott egy hetes intenzív természettudományos kurzust erdélyi restaurátorok számára Budapesten, az MKE laboratóriumában.

Az eddig említett sikeres együttműködések mellett – egy anyaországi kulturális kapcsolat révén – a konferencia erdélyi résztvevői is be tudtak kapcsolódni egy nemzetközi programba, a Kárpát-medencén túlnyúló, európai egyetemekkel történő együttműködés keretében. Az épített örökség és a művészeti értékek megismertetésére, megőrzésére, ápolására 1998-ban létrejött olasz magánalapítvány, a Firenzében működő Fondazione Romualdo Del Bianco ún. „international student workshop”-ok keretében egyetemek hallgatóinak és a csoportokat felkészítő oktatóknak nyújtott támogatást és lehetőséget a közös munkára, a nemzetek közötti programok megvalósításához. Jelen tanulmány szerzője a kezdetektől, 1998-tól egészen 2005-ig a magyar szakértői bizottság tagjaként vett részt a szervezőmunkában, de restaurálási, műemlékvédelmi programok vezetőjeként is szervezett workshop-okat több magyarországi, erdélyi és számos európai egyetem hallgatóinak és tanárainak bevonásával. Kovács Petronella több alkalommal is résztvevője volt e rendezvényeknek. Bóna István falkép restaurálással foglalkozó programjaiba minden alkalommal meghívott erdélyi testvérintézményeket, ezzel lehetővé téve alkalmanként nyolc hallgató és egy oktató számára a firenzei közös munkában való részvételt.

A székelyudvarhelyi restaurátor továbbképző konferenciáknak egyfajta előképéül szolgált egy másik, közvetlenül a rendszerváltás után beindult tudományos tanácskozás. Az Erdélyi Restaurátorok Szövetsége és a „Köpeczi Sebestyén József” Műemlékvédő Társaság közreműködésével először 1991-ben Tusnádfürdőn, a Csukás Szállóban megrendezett, majd később minden évben tematikus programmal jelentkező nemzetközi konferencia-sorozat neves külföldi szakemberek bevonásával a műemlékvédelem elméleti és gyakorlati kérdéseinek szemszögéből vizsgálta meg az épített örökség megőrzésével kapcsolatos témákat. Abban az időben Romániának nem volt műemléki törvénye. A falurombolás időszaka megszüntette a műemlékvédelmet, lehetetlenné tette az épületek szakszerű helyreállítását és az épületdíszítmények restaurálását. A pusztuló értékek helyesen értelmezett megőrzéséhez, konzerválásához és restaurálásához a külföldi elméleti és gyakorlati példák jó kiindulási alapot és tanulási lehetőséget szolgáltatottak. A magyar, román, szlovák, szlovén, osztrák, cseh, olasz, német, angol előadók saját országukban lévő épített örökségük és tárgyi emlékeik révén kapcsolódtak az adott témakörökhöz. A Haáz Rezső Múzeum restaurátor továbbképző konferenciáinak számos előadója visszatérő résztvevője és meghívott előadója volt a tusnádfürdői műemlékes konferenciáknak.

A tanulmány szerzője üvegrestaurátorként mindkét konferenciasorozatnak és a hozzájuk kapcsolódó szakmai kirándulásoknak, szinte a kezdetektől fogva résztvevője volt. Így módjában állt követni a jó és rossz változásokat. Az 1990-es évek elején még Erdélyben és a Partiumban több száz, akár három-, négyszáz éves egyszerű, geometrikus alosztású üveglablakok tömegesen maradtak fenn, melyek főleg az eldugott kis települések reformmegyházak által használt templomaiban voltak láthatók.

Szászivánfalva, evangélikus templom:

a szentély középső ablakának részlete - kör alakú ablakelemek - , az ablakpanel beépítési módja.

Ezek az ablakok egykor kifejezetten praktikussági szempontok alapján jöttek létre, a gyülekezetek szerény jövedelmű tagjainak adományából. Esztétikai célokat nem szolgáltak, mivel a vallási tanítás eszköze kizárólag az írott szöveg, a Biblia volt. Ezek a sehol számon nem tartott ablakok a Kárpát-

medence legrégebbi üvegablak állományát gazdagították. A megőrzést segítette az elzártság és a pénztelenség. A kicsi zsáktelepülések némelyikébe még kiépített út sem vezetett. Vannak kivételes esetek, amikor a reformvallások elterjedése előtti időkből maradtak fenn díszesebb ablakmaradványok.

Szászivánfalva, evangélikus templom:

A szentély középső és északi ablaka. A boltozat korabeli falképeinek feltárása és restaurálása. A szentély kőből készült, a faragott pasztofóriumán olvasható 1401 évi dátum valószínűsíti az ablaknyílások kőkereteinek készítésének évét is. Analógiák alapján a díszüvegezés is ehhez a dátumhoz közelítenek.

A félköríves záródású szentély kőkeretes középső ablaka a támpillérekkel. A gótikus ablaknyílásban csak a felső mérműves ablakrész maradt meg, feltehetően korabeli a díszüvegezés is. Az alsó ablakrészeket később befalazták.

A szentély középső ablaka, színes és színezetlen üvegelemekkel – részlet.

A már elpusztult üvegablakokra utalhatnak a korabeli falképek ábrázolásai:

Falkép a darlaci templom szentélyének déli oldalfaláról korabeli ablakábrázolásokkal.

A rendszerváltás, később az uniós csatlakozás után megváltozott a helyzet. A vidéki települések elnéptelenedtek, a magukra hagyott, gyülekezeti és lelkesítő nélkül maradt templomok rohamosan pusztulni kezdtek. Legelőször az ablakok esnek ki – vagy, amint rendszerint történni szokott az elhagyott épületekkel – dobálják be őket kővel. Az elhasználódott, leszakadt régi csatornák nem vezetnek el a csapadékvizet, a hiányos cserépű tetőkből a nedvesség folyamatosan szivárog az átrepedt falazatokba. Ennek okán nem egy épület össze is dől. Ahol folyamatosan maradt a templomok használata, napjainkban az uniós és egyéb pénzforrások felhasználásával megkezdődhetnek a műemléki helyreállítások. Ezek régészeti kutatásokkal és restaurálási feltárásokkal párosulva értékes leleteket hoznak a felszínre – az átvakolt, átfestett falfelületek alól hitelesen fennmaradt falképek kerülnek folyamatosan elő.

Restaurálásuk, konzerválásuk minden helyszínen széleskörű szakmai érdeklődéssel és nagy körültekintéssel valósul meg. Nem ez történik a díszítés nélküli puritán, geometrikus alosztású, tányérüveg, méhsejt, rombusz vagy négyzetháló mintás ablakokkal. Pedig ezek a szerény megjelenésű ablakok gyakran évszázadokat is átvészelték, mivel az egyes üvegdarabokat összetartó fémsínek nagyon tartósak bizonyulnak a jól megválasztott anyagösszetételnek és a gondos kivitelezésnek köszönhetően. Ezek a műtárgyaknak minősülő épülettartozékok fontos információkkal rendelkeznek készítésük korokról, műhelyeikről és mestereikről. Mára az emléktárgy komoly veszélybe került. Szerencsés esetben a templomok felújításakor a régi kő- vagy fakeretből kiemelt ablakpanelek a karzat alatt, az utolsó padsorban élére állítva kapnak elhelyezést. Így egy ideig megmaradnak, de itt gyorsan romlanak a szakszerűtlen tárolás következtében. Rosszabb esetben a karzatokon az orgona

mögött, padlásokon vagy lomtárakban végképp elpusztulnak, kihullanak a köztudatból. Ezzel örökre elveszítjük tárgykultúránk ezen hiteles tanúit. Ezekkel az ablakokkal, keletkezésük körülményeivel, jellemző károsodásaikkal, restaurálásuk módjával, megmentésük fontosságával a hazai szakirodalom mindeddig érdemben nem foglalkozott. A 19. és 20. századi ablakok üveg alapanyaga, az ólomsínek paraméterei teljesen eltérnek a két-, háromszáz-, olykor négyszáz évnél is idősebb ablakoktól. Az ólmozással foglalkozó kisiparosok, akiket általában felkeresnek a műemlékvédelmi szakemberek (óriási tévedés, hogy őket) – mivel nem rendelkeznek semmiféle ismerettel a régi ablakokkal kapcsolatban, és nem ismerik a restaurálás nemzetközi etikai szabályait – nem tudják kezelni és nem is értik ezek történeti jelentőségét, tájékozatlanságuk miatt, értéktelennek nyilvánítják az ablakokat, amivel pusztulásukat okozzák és a templomokba oda nem illő, soha nem volt ablakokat készítenek. Pedig a középkori freskók restaurálását, szakszerű helyreállítását sem a szobafestő kisiparosokra bízuk ezekben a templomokban (!). Az utolsó órában vagyunk. Hozzáértő műszaki szakemberekre van szükség, akik meghatározzák milyen hőtechnikai és vagyonvédelmi előírásoknak kell megfelelniük a nyílászáróknak. A restaurátorok velük együttműködve, ennek értelmében készítik el a már szakszerűen restaurált ablakpanelek mellé a hőszigetelő üveget, vagy egy szendvicspanelként kezelve a két elemet, összeépítve helyezik be a nyílászárókba az előzőleg már restaurált ablaktáblákat. Felkészült restaurátorokra van szükség, hogy az eredeti készítéstechnikák, (ólmozás, rögzítés, beépítés, stb.) megtartásával a műtárgyak történeti értékének megőrzésével, azok esztétikai értékének helyreállításával, a hitelesség szem előtt tartásával hosszú távra szóljon a helyreállítás. Amíg nem vesszük tudomásul, hogy Európa középkori, pompás üvegfestményekben leggazdagabb országában, Franciaországban például felmérési tanulmányokban rögzítették már az 1960-as években a legegyszerűbb, 12-19. század között készült geometrikus alosztású ablakok adatait, fotóit, és megőrzésükre nagy gonddal odafigyelnek, Erdélyben és Partiumban nem lesz előrelépés. Pedig a Kárpát-medence középkori színes üveglakok a nagy háborúkban szinte mind elpusztultak, csak a régészeti leletek és korabeli írásos dokumentumok vallanak egykori létezésükről pl. a Budai várban, a Visegrádi palotában és még számos más helyszínen. Nekünk a még megmaradt, az anyaország határain túl lévő emlékanyagra kellene figyelniünk és ezt kellene megőrizniünk, felkutatva a már a helyükről méltatlanul eltávolított, valahol roskadozó, pusztuló, egykori ablakszárnyakat és szakszerűen restaurálva, megtartva minden egyes részüket – beleértve az eredeti ólomsíneket is visszahelyezve a korabeli nyílászárókba. A helyzet katasztrofálisnak mondható, amíg a régi ablakok az építési törmelékbe kerülnek és helyettük egyszerű közönséges ablaküveget építenek be, még a kiemelt figyelmet élvező műemlékeknél is. Még ennél is kirívóbb eset, ha a több száz éves szintelen üvegek helyett vásári színvilágú rombuszhálós ablakokat tesznek pl. az érzékeny tónusú középkori, 15. századi Szent László freskók mellé, ezzel azok hitelességét is lerontva. Mindkét hivatkozás valós helyszínt takar, a közelmúltban, a 21. században történtek meg az esetek a szakszerűen restaurált falképek és bútorok környezetében. Ma a felelősök még számonkérés nélkül, csupán sajnálkozva széttárják kezüket, ők vétkelenek, senki nem mondta meg mit kellett volna tenniük. Néhány év, évtized múlva már nem lehet a szeméttelpekről visszahozni ezeket az értékeket. Valóban szembe kellene végre néznünk a problémákkal, amíg még van mit visszahozni, megmenteni. Közös kell megoldást találnunk. Kulturális örökségünk minél teljesebb megőrzésére törekedve, az egyes egyházak teológiai oktatási anyagába is kötelező érvénnyel be kellene iktatni az iparművészeti műtárgyak, különös tekintettel az üveglakok értékének tudatosítását, a szakszerű védelem fontosságát, a restaurátor szakvélemények kikérését és elfogadását az egyes helyreállítási munkáknál. Csak így lehetne elérni, hogy a lelkészek a rájuk bízott anyagi értékek kezelését is felelősségteljesen és számon kérhetően tudják kezelni. Az előrelépéshez, a változtatáshoz elengedhetetlen minden érintett szakember összefogása – köztük az építészek, művészettörténészek, restaurátorok, az épületeket felügyelő szakemberek és a szolgálatot teljesítő egyházi személyek ezirányú, átfogó oktatása, tanítása és folyamatos, egyetemi szintű továbbképzése.

Köszönetet mondok Dr. Kovács Petronellának és Dr. Bóna Istvánnak a tanulmányhoz nyújtott segítségért.

Mester Éva
Konzerválási szakbizottság

Beszámoló az ICAHM 2014-ben Jishou-ban (Kína) tartott éves konferenciáján való részvételről

Az ICAHM (*International Committee on Archaeological Heritage Management*) immár második konferenciáját a Jishou University meghívására ebben a kínai városban tartotta. A konferencián mint az ICAHM korábbi európai alelnöke és magyarországi csoportjának (az ICOMOS Hungary Régészeti Műemlékvédelmi Szakbizottsága) elnökeként vettem részt. A konferencia általános témája a régészeti lelőhelyek és emlékhelyek állapotát, gondozását és védelmét szolgáló tervek, kezdeményezések és intézkedések voltak, de tekintettel arra, hogy a Selyemút világörökségi nevezése előkészületi stádiumban van, és mivel az ICAHM rendszeresen felkérést kap a régészeti helyszínek világörökségi nevezésének helyszíni és „desktop” elbírálására, ennek a tervezett világörökségi helyszínek a kérdései különös hangsúlyt kaptak az előkészítés során. A konferencián a világ minden részéből érkeztek szakemberek, Magyarországról azonban csak én. A konferencia egy előkirándulásból állt, amelynek során Peking régészeti és műemléki nevezetességeinek és a Nagy Fal egy szakaszának a tanulmányozásából állt, majd Zhangjiajie-n keresztül Jishouba utaztunk, ahol a konferencia előadásai és találkozásai zajlottak.

A konferencia utolsó napján a Zhangjiajie közelében lévő világörökségi helyszín, a Zhangjiajie National Forest Park meglátogatására is sor került.

Jishou - régi kőhíd az egyetemi campus területén

A konferencián számos előadás hangzott el. Az I. szekció, *The Management of Linear, Transnational and Serial Sites such as the Silk Route, the Roman Limes or the Great Wall* keretében hangzott el az előadásom a W.J.H. Willems-szel közösen jegyzett, *Frontiers of the Roman Empire world heritage site* előadás keretében *Comparative analysis of the Roman Limes and the Great Wall* címen. Ebben egy korábbi tanulmányomban megírt, a két nagy rendszer közötti szerves kapcsolatot, egymásra hatás jellegét és mértékét elemeztem:

Zsolt Visy: Comparative analysis of the Roman Limes and the Great Wall

Two thousand years ago two big empires existed at the eastern and western ends of Eurasia, the Chinese and the Roman Empire. There are more parallel features between them which are worth of interest, but their most significant structures, the Great Wall and the Roman Limes deserve the highest scholarly interest. They are the longest built constructions of the world. They represent not only the human creativity, but also testify the wide range of historical, cultural and social relations and connections in far ends of Eurasia. Both of them divided peoples, but at the

same time connected them and created many kinds of cultural interactions. Their comparison gets an impetus through their inscription in the World Heritage list.

Analyzing their structure the most striking characteristic is their continuous line through thousands of miles. It follows from their function: to prevent any uncontrolled entry in the territory of the empires, to defend their territory from any invasion. The origin of the Great Wall goes back to earlier wall structures that were connected and united in 220 B.C. and thereafter by Qin Shi Huang and the emperors of the Han dynasty. There are many indications to suppose that the origin of the Roman Limes under Domitian in the eighties of the 1st century A.D. partly goes back to the Chinese experience.

The Great Wall was used through more than 1500 years; its latest phase is dated to the Ming dynasty in the 14th -17th centuries. The Roman Limes was not in use so long, only until the 5th century A.D. in the Western Roman Empire and until the 7th in the Eastern one. The total length of the Great Wall in antiquity measures about 6000 km, while that of the Roman Frontiers about 6500 km. However, there is a significant difference in their building method and material. While the Great Wall is a continuous structure built from stone, brick, stamped earth, loess and organic material, in the desert region using bundles of reeds, tamarisk twigs, earthen bricks and sand, on the Roman Limes a wall from stone blocks, wooden pillars or stamped earth was erected only exceptionally. Most of the frontiers had natural barriers like mountains, rivers, seas and deserts. The army was stationed in both cases in forts along the frontiers in forts, and a great number of watch towers were built to ensure the control. Similarly enough, a road was running along the both frontiers, facilitating the movements of the soldiers and troops, but it was used also as a trade rout. This road along the Great Wall played a decisive role in the silk trade, and soon was denominated as Silk Road.

The forts were built on strategically important places from material available on the site, and with measurements corresponding to the size of the troops. The fortlets and watch towers were built in the same method, but as they were planned only for a few soldiers their entrance took place not always on the ground floor but often on the first floor. This common peculiarity of the two defense systems also indicates a relationship between them. The watch towers had the task of signaling, too. The Chinese influence can be detected also in the fact that on the Trajan's column stack and torch can be seen, and on the Antonine Wall in some cases fire platforms could be excavated. However, while on the Great Wall drums were used for sound signals, this task was fulfilled by trumpets on the Roman Limes.

The Silk Road is the longest trade rout in the world. Its origins go back to the antiquity, and from the Roman times there are lots of proofs for its existence. As far as possible, the Silk Road followed the Great Wall, but it ceased to go further to the West in the Tarim Basin. In the region of Dunhuan it forked, and took more lines. The caravans followed the different lines of the Silk Rout according to their destination to India, to Persia or to the Roman Empire. The Limes Road of the Roman frontiers did not have such an important role, but first of all in Europe, following the rivers Rhine and Danube, it has a rather great significance in the trade.

A further connection between the two defence systems is that the Great Wall and the Hadrian's Wall were inscribed in the World Heritage list in 1987, and 10 years ago the unified World Heritage site of the Frontiers of the Roman Empire was created. It follows that this WH site is a serial nominated site, while the Great Wall is an independent cultural site. A significant difference is that the Great Wall takes place fully in the territory of China, but the Roman Limes on three continents and in the territory of many countries. The territory and also the borders of the Roman Empire changed many times, and it was not easy to find a solution which line to nominate and which one to leave out. To solve this problem the Bratislava Group, an international scientific board created to manage and support the common scientific and management issues regarding the Roman Limes as a unified World Heritage Site, took a decision. According to its declaration (Coblentz Declaration) only the border lines of the second century A.D., i.e. the Roman frontiers from Trajan to Septimius Severus may be nominated.

The covering of the sites by later settlements is quite different. In the desert or in mountainous areas it is not too strong, but in other regions, first of all along the rivers very hard. It is the case in the benches of the Rhine and the Danube. The exact mapping is of great importance.

As far as known for me, there are lots of works to be done on the Great Wall in this respect, but also on the Roman Limes. It has been made in the nominated areas but in other places, especially in the Asia Minor and Africa, an exact cartographical measurement is needed. Many limes sites have not been identified in these regions, but also in the European countries. The research of the Roman Limes should be accelerated, and it can be supposed that similar investigations should be done also along the Great Wall. Another question is the state of conservation along the frontiers of both empires. If inscribed, it is compulsory to preserve the WH sites at least on the level of conservation as they are, but also a continuous improving is prescribed and controlled at the periodic monitoring. To fulfil all tasks up to the didactical programs the owners prepare a detailed management plan, covering all kinds of tasks and works.

Since 2005 the German and Raetian Limes and the Antonine Wall have been inscribed, soon followed by the preparations for the nomination of the Hungarian and Slovakian sectors. The Hungarian nomination dossier is ready. It will be soon sent to the World Heritage Centre, and the Hungarian Limes Association has prepared a development conception for the enhancing of the tourism along the Hungarian sector of the Limes.

Both structures played a decisive role in the life of the peoples living in- or outside of them, and both influence our life. Both were built for about a similar purpose, but the exact solution was not the same. It depended on the geographical features, on the exact plans and purposes, on the available building material and methods. An important point is that the Roman frontiers run in Europe through densely populated areas, most Roman settlements in this area are covered by medieval and modern towns, settlements. A threatening effect is the strong industrialization of the line of the limes, so the newly initiated multinational project of the Roman limes as a World Heritage site in the form of serial nomination cannot be prepared easily.

A II. szekció, *Universal Standards for Archaeological Heritage Management*, számos izgalmas esettanulmányt vonultatott föl a világ különböző tájairól. Kiemelendő ezek sorából Friedrich Lüth előadása, amelyben a geofizikai magnetométeres felmérések újabb módszeréről és eredményeiről számolt be és Li Shuicheng előadása, amely a tradicionális só kitermelés helyszínét és módszereit mutatta be. Ebben a szekcióban hangzott el Helen Arthurson és Iain Davidson előadása az ausztráliai szent helyeken veszélybe került régi sziklarajzokról. Ezt követte egy előadás a xi'ani Daming Palace régészeti kutatásáról és az ott kialakított régészeti part kezeléséről.

Önálló szekciót kapott a nemzetközi pénzügyi világgal való kapcsolatok kérdése, *Workshop on Development, Compliance and Archaeological Heritage: working with international finance and business* szekciócím alatt. Itt hangzott el Adrian Gligor, a *Rosia Montana Gold Corporation* szakmai elnökhelyettesének előadása a tervezett verespataki aranybányászatnak a régészetre és a régészeti műemlékvédelemre gyakorolt, szerinte példaértékűen kiváló hatásáról. Már az előadás befogadása is kérdéseket vet föl, hiszen az ICAHM 2004-ben Lyonban tartott konferenciája súlyos aggályait fejezte ki a tervezett program miatt, az ICOMOS pedig 2002 óta minden közgyűlésén hasonló értelmű határozatot hozott. A felajánlott konzultációs lehetőségeket az RMGC nem fogadta el, ezekre válasz sem érkezett. Mindezeket felsorolva e sorok írója kifejtette, hogy az eddig végzett régészeti munka (feltárás, publikáció) színvonala jó, de igen súlyos gondot jelent, hogy a kutatások részleges volta miatt jelentős régészeti örökségtömeg pusztulna el a külszíni bányászat során, nem beszélve a hatalmas mennyiségű, számos nehézfémeket is tartalmazó cianidos zagyától, ami a 185 m magas gát meghibásodása esetén ökológiai katasztrófát okozna a Maros, a Tisza és a Duna völgyében. Nem tudni, miért, de a társelőadó David Jennings már nem tartotta meg *Rosia Montana Cultural Strategy compliance with European best practice and legal framework* címen meghirdetett előadását.

Külön szekció foglalkozott a légi régészeti és távérzékelési eljárásoknak a régészeti örökségkezelésben játszott szerepével (*The appliance of aerial and satellite remote sensing to archaeological research and heritage management*). Az alaphangot D. Comer kiváló előadása adta meg, de figyelemre méltó volt a számos magas szintű kínai előadás is. A szellemi örökségi egyezmény elfogadása óta egyre nagyobb szerepet kap a régészeti és egyéb műemlékek szellemi örökségi eleme, és ezekkel a kérdésekkel a jelen konferencián is több előadás foglalkozott. Itt hangzott el Brian Egloff nagy hatású előadása *Destroying the Soul: the illicit trade in artefacts in the Lao PDR and its impact*

on *heritage values* címmel. A szellemi örökséggel rokon témák bukkantak föl a kisebbségi kultúrák megőrzését taglaló előadásokban is.

Zhangjiajie
Tusi palota bejárata -1730 táján épült

Zhangjiajie
Tusi palota etnológiai múzeum - zúzómalom

Zhangjiajie National Forest Park - világörökségi helyszín

Az ICAHM társelnökei, D. Comer és W. Williems által megszervezett, és a Jishou University által igen gondosan lebonyolított konferencia az egyetem könyvtári előadójában kapott helyet. A helyi szervezők számos, angolul is tudó egyetemi hallgatót delegáltak a konferencia mellé, akik mindvégig segítőkészen álltak a konferencia ügye és tagsága mellett.

Visy Zsolt

Beszámoló
az ICOMOS 18. Közgyűléséről
Firenze 2014. november 9-14

Amikor nyilvánossá vált a 18. közgyűlés korábbiakhoz képest viszonylag közeli helyszíne, azaz Firenze, még azt terveztük, hogy igen nagyszámú magyar delegáció képviselheti majd Magyarországot. Most nyilvánlatott volna lehetőség arra, hogy a nemzetközi szakbizottságokban is tevékenykedő, vagy a vezetőségben munkát végzők tovább építhessék hajdan volt, vagy most épülő nemzetközi kapcsolataikat.

Az első kellemetlen meglepetés akkor érte Nemzeti Bizottságunkat, amikor az erre vonatkozó hazai pályázatunk a roppant szerény lehetőségek miatt meglehetősen erőtlen visszajelzést kapott. A második csapás a közgyűlés előtt félévvel ért bennünket, amikor a szervezők által közzétett rendkívül magas részvételi díjról érkezett értesítés. Ez minden országban, sőt az ICOMOS teljes vezetőségében is nagy felháborodást keltett. Ugyanis tartani lehetett attól, hogy ennek nagysága tömegeket fog távol tartani a rendezvénytől. Arról nem is beszélve, hogy azoknak a tisztségviselőknél is előfeltétel volt a tetemes regisztrációs díj, akik hivatalból jelen kellett legyenek. Továbbá idegennek tetszik, ha egy demokratikus szervezetben a választás lehetőségének komoly pénzügyi előfeltétele van.

A harmadik csapás pedig közvetlenül a közgyűlés előtt itthon ért bennünket. A 2014-es évben a vezetőségünket ért súlyos veszteségek következtében minden póttagunk vezetőségi taggá kellett váljon. A váratlan tragédiákat megelőző kommunikációs képtelenség folytán csak 17 szavazattal indulhattunk. A kedvezőtlen előjelek között azt is meg kell említeni, hogy Fejérdy Tamás főtitkár úr programtorlódás miatt az utolsó pillanatban volt kénytelen lemondani részvételét. Szakértelme, nemzetközi elismertsége révén távolmaradása nem csak a magyar csoport számára jelentett veszteséget.

Igen korlátozott lehetőségeink még csak azt sem engedték meg, hogy az elnök, Klaniczay Péter és Visy Zsolt alelnökök teljes támogatással vegyenek részt a rendezvényen, e három fő részvételének a feltétele is csak egyéni kiegészítő tehervállalás segítségével volt megoldható. Wierdl Zsuzsa, a Nemzetközi Falkép Szakbizottság elnöke saját, Arnóth Ádám az általa képviselt poster szponzorának segítségével lehetett jelen. Kacs Kovics Fruzsina vezetőségi tag egyéni úton teremtette meg a feltételét jelenlétének. Balogh Balázs a BME képviselőjében a kapcsolódó ifjúsági konferencián vehetett részt más forrásból. A jövőre nézve is tanulságul szolgálhat, ahogy a magyar ICOMOS szerény lehetőségeit valamelyest kompenzálni képes a tagság aktivitása, ami ezen a téren is meghatározó segítséget jelentett. Ennek köszönhető, hogy a magyar hagyományokon alapuló nemzetközi elvárásokat meg nem közelítve, de mégis megfelelő súllyal képviselhettük magunkat ezen a rendezvényen is.

Most is igazolódott, hogy amikor ennyi akadály tűnik elő az előkészület során, akkor szokott a legsikeresebb lenni a jelenlét. Most is ebbe a helyzetbe kerültünk. Egyrészt továbbra is igen nagy tisztelettel tekintenek a Magyar Bizottság képviselőire az elmúlt három év három emlékezetes nemzetközi rendezvényének köszönhetően, másrészt az Örökség a jövőnek – Jövő az örökségnek olyan minta értékű program volt, aminek nemzetközi szintre is eljutott a híre és értéke.

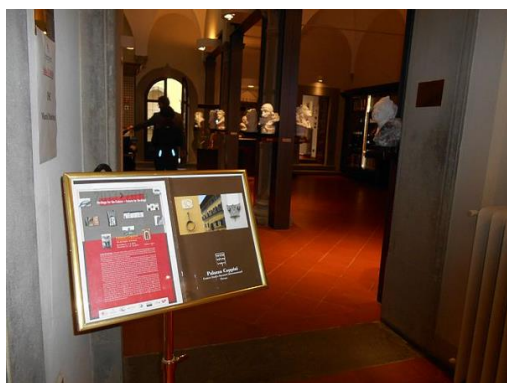
Ezzel kapcsolatban váratlan lehetőséghez is jutottunk. A Balatonfüreden megrendezett záró konferencián jelen volt Gustavo Araoz elnök úr, akinek kezdeményezésére a firenzei közgyűlésen a nemzetközi tudományos szakbizottsági ülések mellett megjelenhetett a programot kísérő NKA helyreállításokat bemutató kiállítás is. Forráshiány miatt a tablókat nem volt mód kiszállítani, de a MOL váratlan nagylelkű segítségével kivetítőn mutathattuk be a kiállítás teljes anyagát. A program és a magyar kulturális örökségvédelem népszerűsítésének, és ezzel a Magyar Nemzeti Bizottság munkájának bemutatása a kapcsolódó ICOMOS nemzetközi tudományos szakbizottságok közös fórumán is lehetséges volt, ahol a résztvevők nem csak a kiállítás anyagát, hanem a teljes programot is megismerhették. Az érdeklődéshez a személyes kapcsolatokon túl annak a katalógusnak a csábítása is hozzájárult, amit a kiállításához készített a HAP Galéria. A kétnyelvű anyagból 80 példányt juttattunk

el a világ számos országába, így azok is találkozhattak a programunkkal, akiknek nem nyílt alkalmuk részt venni a közgyűlésen. Ezúton is köszönettel tartozunk Winkler Barnabásnak, a kiállítás kurátorának önzetlen segítségért, ami nélkül nem tudtuk volna képviselni és szemléltetni ilyen szinten ezt a programot a világ műemléki szakértői előtt. Ugyancsak köszönettel tartozunk a Nemzetközi ICOMOS-nak, aki a programot felkarolta és az olasz szervezőknek és támogatóknak, akik propagandát és helyet biztosítottak a program bemutatására. Segítségükkel a közgyűlés minden helyszínén megjelentek az angol nyelvű plakátok.

A részletes bemutató helyszínéül a szakbizottsági ülések helyszínét, a Palazzo Coppinit ajánlották fel. Az egész közgyűlés fő támogatója, Paolo del Bianco felvezetése és köszöntője vezette be a programot. Az itthon 14 helyszínen bemutatott kiállítás végtelenített vetítése illusztrálta a részletes ismertetést. A

fogadtatás és a megtisztelő figyelem alapján láttuk, hogy ha lett volna idő az előkészítésre és nem a kiutazás előtt két nappal véglegesednek korlátaink és lehetőségeink, akkor még látványosabban tudtuk volna megjeleníteni a magyar műemlékvédelem elmúlt tíz évének képét Firenzében.

De azt most is láthattuk, hogy a több évtizedes magyar aktivitás hatására munkánk iránt rendkívüli szakmai érdeklődést tanúsít az ICOMOS. Különös figyelemmel fordulnak a magyar kezdeményezések felé, a jövőben még jobban érdemes lenne kihasználni az ICOMOS-ban irántunk megnyilvánuló egyre fokozódó érdeklődésben rejlő lehetőséget. Látva, hogy az elmúlt években a Magyar Nemzeti Bizottságból egyre többen kapcsolódnának a nemzetközi munkába - kijelenthetjük, hogy ennek ma már nem személyi, hanem elsősorban anyagi korlátja (feltétele) van. Így is köszönettel tartozunk mindenkinek, aki azért dolgozott itthon és a helyszínen, hogy az Örökség a jövőnek - Jövő az örökségnek programot nemzetközi szinten is megismertethessük.

Ugyanezt a megbecsülést szemlélteti, hogy ismét érdemes volt magyar szakember - történetesen Visy Zsolt professzor úr, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság alelnöke - arra, hogy a nemzetközi szervezet tiszteletbeli tagjai közé fogadja! Tudjuk, hogy az érdem csak a személyhez és munkássághoz kötődik, de magyarként megélve kifejezhetetlen az az érzés, amikor alelnökünket ünnepli az ezerfős közgyűlési terem minden hallgatója! Magyar Nemzeti Bizottság nevében ezúton is gratulálunk ehhez az elismeréshez!

Itt érdemes említeni a Gazzola-díjjal kapcsolatban történeteket is. A Díjat a bizottság elnöke, Jean-

Louis Luxen adta át a sokak által ismert és elismert Henry Cleere-nek. Jóval túl a nyolcvanon a megszokott humorával bizonyította, hogy változatlan szellemi frissességnek örvend, aki a világörökség mozgalom talán legrégebb és legnagyobb szakértőjének tekinthető az ICOMOS-ban. A díjátadáson nem maradt el Piero Gazzola lányának a köszöntése sem, aki beszédében most mutatta be az elkészült Gazzola kutatóintézetet, amit Piero Gazzola házában hoztak létre. Ennek kapcsán ismertette az ICOMOS születése körüli dokumentumok fontosságát - kiemelve a legfontosabbat, a Piero Gazzola, Raymond Lemaire és Horler Miklós között történt alapítás körüli levelezést!!! Nem kis büszkeséggel hallhattuk, hogy a szépen helyreállított villában őrzik és megbecsülik ezeket a magyar vonatkozásokkal is rendelkező nemzetközi jelentőségű dokumentumokat.

Minden közgyűlés legnagyobb várakozással várt eseménye a választás, amit most is különös érdeklődés kísért. Ezzel kapcsolatban is Nemzeti Bizottságunk elismeréséről kell említést tenni. A Jelölő Bizottság elnökének a magyar elnököt javasolták és választották, ami azt is jelentette, hogy nem csak a bizottsági munkát kellett szervezni, hanem a jelöltek felvezetése és a teljes választással kapcsolatos minden program levezénylése és elnöklése is magyar feladattá lett. A 2014-17 közötti időszakra újonnan megválasztott vezetők:

Elnök: Gustavo Araoz (Amerikai Egyesült Államok)
 Főtitkár: Kirsti Kovanen (Finnország)
 Főkincstárnok: Laura Robinson (Dél-Afrika)
 Elnök-helyettesek: Alfredo Conti (Argentína)
 Toshiyuki Kono (Japán)
 Gideon Koren (Izrael)
 Peter Phillips (Ausztrália)
 Grellan Rourke (Írország)

Vezetőségi tagok: Nils Ahlberg (Svédország)
 Sofia Avgerinou-Kolonias (Görögország)
 Stefan Belishki (Bulgária)
 Amel Chabbi (Egyesült Arab Emírátság)
 Victor Fernandez Salinas (Spanyolország)
 Pierre-Antoine Gatier (Franciaország)
 Pamela Jerome (Amerikai Egyesült Államok)
 Rohit Jigyasu (India)
 Lu Qiong (Kína)
 Christoph Machat (Németország)
 Olga Orive (Mexikó)
 Mario Santana Quintero

A megválasztottak névsorát vizsgálva nem tévedés, hogy egy személy neve mellett nem szerepel ország. Belgium és Kanada Nemzeti Bizottságának tagja, aki csak Venezuela támogatásával lehetett jelölt - mégis megválasztották a vezetőség tagjának.

További fontos esemény, hogy megjelent a Heritage & Risk újabb száma, amit az állandó szerkesztő, Christoph Machat mutatott be. A 2011-2013 közötti legveszélyeztetettebb helyszínek között Winkler Gábor cikke is megjelent a győri Dunakapu térről.

A Tanácsadó Testületi Ülés és a Közgyűlés az előre kiadott rendben lezajlott. A jelentések és az elfogadott határozatok időközben az ICOMOS honlapján megismerhetők. Mégis a legfontosabb eseményeket érdemes külön is kiemelni.

Végre átadásra került az ICOMOS új párizsi központja. Igaz, hogy vagy négy-öt éves késéssel, de ez a helyszín már valóban tudományos és szellemi központtá válhat. Megfelelő hely az iroda számára. Itt konferenciaterem, könyvtár is a tagok szolgálatára áll. Valószínű, hogy a kedvezőbbé váló feltételek miatt a jövőben a párizsi rendezvények sűrűbben fognak programjainkban szerepelni, aminek Európában igazán örülhetünk - eltérően a távolabbi földrészek képviselőitől.

A francia törvényekkel való harmonizáció miatt nemzetközi szinten is hasonló helyzet állt elő, mint itthon. Nem csak a megváltozott követelmények miatt, hanem a francia törvények követelménye miatt is módosítani kellett az alapszabályt. Több változás elsősorban fogalmi rendezést jelent. Ilyen pl., hogy a változatlan rendben üléselő ICOMOS minden évben el kell, hogy fogadja a pénzügyi beszámolót, ezért a jövőben névlegesen minden évben közgyűlésnek nevezik a Konzultatív Tanácskozást. Természetesen a „nagy közgyűlés” a választással és a kapcsolódó tudományos üléssel változatlanul három éves renddel él tovább. Magyar kezdeményezésre kicsit megváltozott az alelnökök jelölési rendszere, akiket a régiók jelölhetnek. Változást jelent, hogy a jövőben két ciklusra választható meg egy személy, és háromszor tölthet be egymás után vezető tisztséget. Ez pont felezi a jelenlegi lehetőségeket. Az országokénti szavazatok számában is változás történt. Megszűnt az egyenlődsi, a nemzeti bizottságok nagyságától is függ a leadható szavazatok száma. Ez a változás Magyarországot kedvezően érinti.

Döntés született arról is, hogy 2016-tól minden díjkategóriában 5 euróval megemelik a tagdíjakat. A jövőben enélkül gazdaságilag nem tartható fenn az ICOMOS.

Mint minden hasonló ülésen, most erősítették meg a 2015-ös Műemléki Világnap témáját. Senkit nem lepett meg, hogy az ICOMOS alapításának 50. évfordulója lesz a központi téma.

Ehhez a témához kapcsolódik egy jelentősebb varsói tudományos konferencia is. A helyszín és az időpont adott, mert pontosan 50 évvel azelőtt június 22-24 között alapították szervezetünket Varsóban. A világszervezet szakmai feladatának elemzése és megújulásával kapcsolatos kérdések megvitatása a konferencia célja. A meghirdetett téma a múltban, a jelenben és a jövőben vállalt szerep és a kapcsolódó feladatok a kulturális örökségvédelem szolgálatában. Ehhez a rendezvényhez fog kapcsolódni 2015-ben az európai elnökök találkozója is.

A firenzei Francia Kulturális Intézet adott otthont az európai elnökök találkozásának. Igazán az újabb tisztséget nem vállaló Benjamin Mouton alelnök úr összegezte a három év munkáját. Legnagyobb örömeinkre Wilfried Lipp ismét jelen volt és aktívan be is kapcsolódott a vitába, bár említette, hogy nemzeti bizottságában átadni készül tisztségét.

Szakbizottsági ülések is kapcsolódtak a rendezvényhez. A CIVVIH ülés két részletben szervezte programját. Előbb egy vezetőségi ülés volt, majd két nappal később mintegy 50 résztvevővel folyt a történeti települések szakbizottságának a tanácskozása. A vezetőségi ülésen a szervezet választott vezetői szűkebb körben részletesebben is megismerhették a magyar Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek programot. Meggyesi Tamás professzor úr a történeti települési értékek megőrzésével kapcsolatos győri

konferencián felvetett GPS-szel kapcsolatos gondolatai itt annyira közkinccsé váltak, hogy a bizottsági ülésen határozat született arról, hogy a CIVVIH kezdeményezi a fejlesztőknek, hogy az új generációs GPS a vizuális nevelés érdekében törekedjen a történeti településszerkezetek érzékeltetésére. A jelenleg használt egy cél szolgálatára kifejlesztett rendszerek károsan elvontak. Az új vizualitással, a történeti településszerkezetek bemutatásával a társadalom örökségvédelmi érték iránti érzékenysége finomodhat. A felvezetéskor még meglepődött tekintetű nagyszámú résztvevő minden tagja végül azonosult a kérdéssel és ez ügyben egyhangú határozat született.

Érdekes esemény volt a szakbizottságok estje, ahol minden tudományos bizottság fogadhatta az érdeklődőket. A CIVVIH plakátokon a 2013-as magyarországi ünnepi rendezvény kiemelt hangsúlyt kapott. Igen nagy érdeklődés kísérte a Falkép Bizottság asztalát is. Wierdl Zsuzsa látványos anyagot készített így használva ki a lehetőséget, hogy a legjelesebb helyreállításainkat bemutassa. Bizonyosan ennek a figyelemfelkeltő megjelenésnek is köszönhető, hogy több országból számos tag jelentkezett felvételre a Nemzetközi Falkép Bizottságba.

Minden közgyűlés azzal zárul, hogy bemutatkozik a következő közgyűlés helyszíne. Most India mutatkozott be ennél a programpontnál. A helyszínt mindenki örömmel fogadta, mert a világnak kulturális örökségvédelmi szempontból is fontos részén egyre erősödő nemzeti bizottsággal lehet találkozni. A bizonytalanság azonban a bemutatásnál is érezhető volt, ami arra utalt, hogy egyelőre még nagyobb az elhatározás, mint a lehetőség. Ezt érezve láthattuk a tiszteletre méltó prezentációt, annak tudatában, hogy évekkorábban voltak már olyan bemutatott helyszínek is, amelyeket később más helyszínek váltottak ki. Talán most ezeknek a száma nem fog szaporodni.

A meghirdetett szakmai utakon nem volt lehetőségünk részt venni, de a város önmagában is csodálatos környezetet biztosított az ICOMOS 18. közgyűlése számára. A hatalmas költségek ellenére a nyújtott szolgáltatások és a szervezés kívánivalót hagyott maga után. Ezt leszámítva azonban mindenki végtelenül kedves és készséges volt. Jelentős számú fiatalokból álló csapat segítette a rendezvény lebonyolítását, de mégis a nyilvántartások hiányosak voltak, a jelentkezések nem értek el időben sehova. Ami viszont osztatlan elismerést váltott ki, az a számítógépes szavazás lebonyolításának módja. Előző közgyűléseken minden alkalommal a legegyszerűbb esetben is valami ellehetetlenítette még a legegyszerűbbnek látszó rendszert is. Most olyan biztonsággal működött minden, olyan természetes volt mindennek a használata, hogy például szolgálhat a jövő közgyűlései számára. Hogy a közgyűlés mégis a megszokott rendben folyt, az nem kis mértékben a fantasztikus munkabírási párizsi iroda munkatársainak is volt köszönhető. Ismét bebizonyosodott, hogy

ott kellett lennünk minden rendezvényen. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy minél több magyar szakember tudjon bekapcsolódni a nemzetközi szervezet munkájába. Nemzetközi szakmai kapcsolat és partnerség nélkül nem lehet színvonalas hazai kulturális örökségvédelmet szolgálni.

Nagy Gergely
az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság
elnöke

Búcsúzunk...

Fábíán Sándorné - Jutka 1939 – 2014

Ismét elvesztettünk Valakit a magyar műemlékvédelem nagyszerű munkásai közül: 2014. december 1-én elhunyt Fábíán Sándorné Jutka.

Jutka – a kívülállók számára lehet, hogy szinte ismeretlenül – rendíthetetlen szorgalommal, szeretettel és jókedvvel látott el olyan „háttér-feladatokat”, amelyek nem látványosak, ugyanakkor minden intézmény életében nélkülözhetetlenek. A magyarországi intézményes műemlékvédelem 140 évének az utolsó egyharmadánál hosszabb ideig (!) szolgálta ezt a számára oly kedves területet, bejárva és ellátva a magyar műemlékvédelem – változó nevű – központi állami intézményének a gazdálkodásával kapcsolatos szinte valamennyi feladatkört.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni megújulása után, 1957. április 1-én létrehozott Országos Műemléki Felügyelőségnek még abban az évben lett munkatársa a 18 éves Farkas Judit: ekkor kezdett el annál az intézménynél dolgozni, ahonnan aztán nyugdíjba is ment. Hűség, kitartás, szorgalom, hihetetlen munkabírás és pontosság – magával és munkatársaival szemben egyaránt megalkuvásmentes igényesség: ez volt Jutka talán soha le nem írt, talán ki sem mondott, de annál inkább betartott *ars poetiká*-ja. Hogy mi, korábbi és később csatlakozott munkatársak fenntartás nélkül szerettük Őt, abban persze nemcsak ezek a valóban tiszteletreméltó erények-tulajdonságok játszottak szerepet, hanem Jutka magával ragadó egyénisége. Életvidámsága és kifogyhatatlan humora olyan barátságos-emberi atmoszférát teremtett körülötte, amelyet még – a pénzügyi-számviteli területen bizony szinte elkerülhetetlen rendszerességgel jelentkező – munkatorlódások, túlmunkák idején is sikerült fenntartania. Az előző rendszer különféle személyi és szervezeti kihívásaira ugyanezzel a humorral, a feladat végrehajtásához szükségesnél nem nagyobb „politikai belemenéssel” válaszolt. Azok közé tartozott, akiket valóban érdekelt, hogy az általa végzett „háttér-munka” ne csak minden tekintetben rendben lévő adminisztráció legyen – aminek a teljesülése természetesen szükséges alapfeltétel – hanem az valóban a műemlékek megőrzését, megújulását szolgálja. Éppen ezért mindenkor nagy szeretettel és büszkén vett rész műemlékeink meglátogatásában, joggal érezve azt, hogy az elért eredményekben – egyes évtizedekre visszatekintve azokat akár sikereknek is nevezhetjük – Neki is része volt.

Az egyre gyorsabban változó intézményi környezetben aztán lassan-lassan elérkezettnek látta az időt a visszavonulásra: mindig is tudatosan mérlegelve a lépéseit. A változásnak az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság lett a nyertese, ahol, most már csak részmunkaidőben, de ugyanazzal a Tőle megismert és megszokott alaposággal látta el az egyesület pénzügyeivel kapcsolatos feladatokat. Tette ezt egészen az ideai év nyarának a végéig, és, sajnos, látnunk kellett, hogy a betegség egyre jobban felemészti Jutka egészségét. Fájó szívvel követtük vidám hangjának fokozatos gyengülését – szerencsére a humora azért a régi maradt. Családjá mellett, amelyet minden és mindenki elé helyezett (és ezt mindannyian tudhattuk, hiszen nem tudta – igaz, nem is akarta elrejteni előlünk) a hivatását, a magyar műemlékek védelmét szolgálta, a „hivatalban” és az „ICOMOS”-ban egyaránt hűségesen, szeretettel.

Fábíán Jutka sokat, rengeteget dolgozott értünk, mindannyiunkért, a közös örökségünkért – nyugodjék békében. Máris nagyon hiányzik!

Köszönet az 1%-ért!

Ezúton is szeretnénk megköszönni mindenkinek, aki 2013-as személyi jövedelemadójának 1%-át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület részére ajánlotta fel.
A támogatás révén beérkezett 46.366 Forintot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nemzetközi jelenlétének erősítésére, Magyarország szakmai képviseletére fordítottuk.

Az év végén már 2015-re bejegyezhető dátumok:

Kedves Tagtársaink, ne felejtsek el hogy

a 2015. évi

ICOMOS-díjra,

**Műemlékvédelmi
Citrom-díjra,**

**Példaadó
Műemlékgondozásért Díjra**

történő javaslatok

benyújtási határideje

2015. január 15 !

Várjuk a kiírás szerint,
hiánytalan dokumentációval
kísért adatlapjaikat.
A kiírásokat megtalálják az
ICOMOS honlapján
(www.icomos.hu)

Minden Kedves Tagtársunknak

Kellemes Karácsonyi Ünnepeket

és

*Békés, Boldog, Örömteli,
Sikerekben és Eredményekben Gazdag
2015-ös Évet kívánunk!*

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**

Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.

Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721.

Telefon/fax: +36/1/2254966, Telefon: +36/1/2254965

E-mail: secretariat@icomos.hu

Honlap: www.icomos.hu

Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága

Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely

Szerkesztő: Keller Annamária

HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)

HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:

- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ
Támogatója az EMMI